

УМУМТАЪЛИМ МАКТАБ ЎҚУВЧИЛАРИНИ ТАРБИЯЛАШДА ХОР ИЖРОЧИЛИГИНИНГ АҲАМИЯТИ

Х.Қулматова

Намаган Давлат Университети магистранти

Аннотация: Ушбу мақолада умумтаълим мактаб ўқувчиларини тарбиялашда хор ижрочилигининг аҳамияти ҳақида сўз боради

Калит сўзлар: халқ санаъти, Хор ижрочилиги, вокал-хор жанри, сўз ва мусиқадаги

Бугунги кунда хор ижрочилиги кенг тарқалган асл халқ санаъти турларидан биридир. Жамоа бўлиб ажро этиш, одамларга чуқур, эстетик завқ уйғотибгина қолмай, балки, уларни бирлаштиради. Жамоа бўлиб бирлашишга олиб келади ҳамда маънавий савиясини, бадий дидини оширишга ёрдам беради. Бу сўз ва мусиқадаги ғоя бир одам орқали эмас, балки, бир гуруҳ жамоа томонидан ифода этилишидир. Хор санаъти инсоннинг энг яхши ҳис-туйғуларини уйғотиб, хаяжонлаштириш, қизиқтириш хусусиятига эга. Шу сабабдан хор иштирокчилари билан бир қаторда тингловчиларнинг ҳам бадий-ғоявий тарбияланишидаги ўрни жуда катта ва муҳимдир.

Тарбия воситаси сифатида хор ижрочилигининг анъаналарга бориб такалади. Шунингдек мактабларда ўқувчиларда ватанпарварлик, инсонпарварлик туйғулари ва жамоа бўлиб бирлашиш каби ҳислатларни тарбиялашда хор ижрочилиги жуда катта аҳамият касб этади.

Хор ижрочилиги мусиқа санъати тури сифатида ижрочилиги йуналишларида ривожланиб келмоқда. Куйлаш усули, товуш ҳосил қилиш характери, овозларнинг тембр турланиши, ижрочилиги техникаси усуллари ва ифодалаш воситаларининг имкониятларига қараб хор ижрочилик услуги аниқлашади.

Хор – бу вокал мусиқали чолгу асбоблар журлигида ёки журсиз асарни ижро этувчи хонандалар жамоасидир. Хор атамаси юнонча «choros» сўзидан олинди, «тўда, йиғин» маъносини англатади. Мусиқа амалиёти давомида хорнинг ҳар хил турлари (тип хора) ва кўринишлари мавжуд.

Хор тури хорнинг тузилиши сифатида қараб аниқланади. Турига хор бир хил ёки аралаш тузилишда бўлиши мумкин, яъни аёллар, эркаклар, болалар хори киради. Аралаш хорга эса, аёллар билан болалар хори, эркаклар билан аёллар хори киради.

Ўқувчилар хори диснантлар (сапрано) ва альт партияларидан иборат бўлади. Улар ёшларига кўра 3 гуруҳга бўлинади:

1. Кичик мактаб ёшидаги болалар -10 ёш.
2. Мактаб ёшидаги ўрта гуруҳ яъни ўрта хор 11-13 ёш

Мактаб ёшидаги катта гуруҳ яъни катта ёки ўсмирлар хори 14-18 ёшлар киради. Болалар хорига мисол килиб «Булбулча» болалар хорини айтиш мумкин. Мусика амалиётида турт хор партияси яъни сорано , альт , телор , бас овозли хор кенг тарқалган.

Болаларнинг ёшига мос кўшиқлари ёки ўзбек халқ мусиқа ижодидаги кўшиқларни ўрганишларида болалар овозининг ўзгариш (мутация) ҳолатларини эътиборга олиш, улар овозларини асраб-авайлаб тарбиялаш, авж пардаларни ижро этишларида бақриб куйлашларига йўл кўймаслик лозим.

Ўқувчиларга кўшиқ ўргатишда вокал-хор жанри ўта муҳим аҳамият касб этади. Бунда мусиқа тинглаш, вокал-хор асарини ижро этишда умумтаълим мактабларининг ўрта ва юқори синф ўқувчиларида олинган билим, кўникма ва малакаларга, шунингдек, ҳаётий тажрибаларга суяниб иш тутиш юқори натижаларга эришишда катта ёрдам беради. Бироқ мусиқа танлашда мазмун жиҳатдан анча мураккаб бўлган асарлар танланиши тавсия этилади. Ўқувчилар, ўзбек халқ кўшиқлари, мақом асарлари, мумтоз ашулалар, ялла ва лапарлар, халқ мусиқасининг маҳаллий услублари билан танишиб, тузилиш мазмуни, тарихини ўрганадилар. Ўрганиладиган асарлар бадий ва ғоявий яхлит таассурот қолдириш учун уларни маълум даражада реал ҳаёт, ижтимоий масалалар асосида ўрганиш мақсадга мувофиқдир.

Хулоса сифатида шунини алоҳида таъкидлаш лозимки, ўсиб келаётган ёш авлодни маънан ва жисмонан бақувват қилиб тарбиялашда мусиқа санъатидан фойдаланиш асосий воситалардан бири ҳисобланади.

Шундай экан, умумтаълим мактабларининг хор ижрочилигининг дарсларини сифат ва самарадорлигини ошириш айнан бугунги глобаллашув жараёнининг давр тақозосидир. Юқорида тилга олинган мусиқа санъатининг барча турларидан умумтаълим мактаблари «мусиқа» дарсларида фойдаланиш биз кўзлаган мақсадга эришишда мустаҳкам пойдевор бўлиши шубҳасиз.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Алавия М. Ўзбек халқ маросим кўшиқлари. – Т.: «Фан», 1974. -221-б.
2. 3. Кароматов Ф. Ўзбек халқи музика мероси (йигирманчи асрда). – Т.: (Фан), 1985. 2-том, -174-б.
3. Иброҳимов О.А. Ўзбек халқ мусиқа ижоди (методик тавсиялар, I қисм). – Т.: «Ибн Сино», 1994. –62-б.
4. Мирзаева Н.А. Хонандалик услубиёти асослари. Маърузалар матни. – Т.: Ўзбекистон давлат консерваторияси, 2008. -48-б.
5. Панжиев Қ. Сурхондарё вилояти ўзбек халқ кўшиқчилиги ижодиёти. / Санъатшунослик фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун тақдим этилган диссертация, 2010.

6. Қахҳаров Н.В. Вокал асослари. – Т.: «Иқтисод-молия», 2008. -314-б.

7. Cathrine Sadolin. Complete vocal technique. 2012.

www.Completevocalinstitute.com